

СВІЧАДО

ЧАСОПИС ХРИСТИЯНСЬКОЇ МОЛОДІ

Митрополитові Андреєві Шептицькому

Господи, Ти послав нам духовного Пастиря, не питаючи крові його і роду - і тим явив нам найвищу істину єдності: в любові та вірі;

Ти послав нам гідного вчителя, коли тьма опустошення і невігластва налягла на плечі, щоб з духа Твого покликаний воздвигнув він з руїн нову будову;

Ти послав нам страдальця, що не злякався ні тюрми, ні заслання, ні муки, доляючи вістря часу в милосерді і терпеливості;

Ти послав нам пророка істинного, що не кланявся владним, а серце поклав для загубленого краю, - він розтерезаний нині хулою нечестивих;

Господи, яви нам, благаю, терновий вінець його слави, нам, опустошеним, ім'я його поверни, ми ж бо загублена вівця з мномомовного стада Твого;

Господи, в величї волі Твоєї наше спасіння, вислухай, прошу, благання наші і прости нам усі гріхи наші через раба Твого і слугу України - МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ.

Через око його спозирни, Всемогутній, крізь сльозу, що ввібрала всі кривди і болі - там запеченим згустком кричить Україна, замордована голодом, закатована в тюрмах, обполоскана кров'ю,

неживими тільцями закосичена, - через око його і сльозу спозирни!

А коліна йому із землю зрослися, бо ж не знав був ходи, та ж бо денно іночно слав молитву свою і ридав безголосо, і благав Тебе, Господи: змилуйся, Господи!

Прихисти його, Господи, в обителі зоряній, та ж бо тут був і Син Твій, розіп'ятий вдруге, вдруге неславлений, вдруге осміяний, тут був Син Твій - а поруч нікого, ні одної душі, анікого докола, лиш припавши до ран його, скорбно ридав сивоглавий Андрей і вкривала його тьма озлоблення лютого...

А коліна йому із землю зрослися, бо ж не знав був ходи, та ж бо денно іночно слав молитву свою і ридав безголосо, і всесилів у вірі: Ти воскреснеш нам, Господи, Господи...

Милосердна долоня Твоя, що послала нам пастиря й вчителя, -

ким були б ми, сліпці, у загляді зневіри?

хто були б ми, глухі, без величної мови?

як жили б ми, калічні, двоедушшям знесилені?

Милосердна рука Твоя, Господи! Той тягар, що поклав він на плечі, піднявшись услід за Тобою на голгофу страдань - то плита надмогильна пекельної злости.

А коліна йому із землею зрос-
лися, бо х не знав був ходи, та
х бо денно і нічно слав молит-
ву свою і благав: порятуй мій
народ, порятуй і спаси, і поми-
луй нас, Господи!

Не гідні ми підняти очі до Господнього
лица і слово молитви й просити поря-
тунку,

ми, мов зерно спустошення,
ми, наче камінь, що краплею сьози не
озветься,

нам біль завис над оком, і кричить в
терпінні зранене й безсиле
наше тіло -

Молися, праведний за нас
молися за нас, великий наш
Андрею!

Стоять, повергнуті, у виразках
неслави храми, де нас з'єднала віра і
любов,

блукаєм потемки і потемки клянемо
своє ім'я,

мов послідуші, від себе
відвертаємось,

і велич - мізерністю звиваємо,
а горе - щастям,

а добром - лукавство, і марно ждемо
Вищого Прозріння -

Молися, Пастирю, за нас,
молись, благаємо, великий наш
Андрею!

Ось дім, що ти єднав його розчиною
любові і свідчив нам, що ще тяжке
несильство нутро йому спустошить до
живого тіла, та дім підніметься во Славу
Божу знову. Ось Дім стоїть, знівечений
направду, а ми маліємо в нелепності й
невірі, -

Молися, Вчителю, за нас,
молись за нас, великий наш
Андрею!

Ось дім підводиться, обшарпаний з
руїни, як бачив ти у візії священній, і
слово, що його ти возвеличив в славу
Бога і світові явив, поправши глум,
скресає в іскрах, мов дитя рожденне - а
ми ж його зрікалися, убогі духом!

Молися, страднику, за нас,
молися, благаємо, великий наш
Андрею!

Львів. Січень 1989 р.

Ірина Калинець.

КУДИ ЙДЕМО?

Таке поставлення проблеми замикає
в собі для кожного з нас суттєвий
принцип.

На загал є два типи історії в житті
людини:

- історія - всеохоплююче русло, що
всіх кудись веде. Це песимістичне бачен-
ня історії, як фатума, поганська модель
історії, яка поневолює людину. Така іс-
торія веде людину. Тут немає змоги йти.
Сучасною її формою є марксистська
ідеологія, що замикає людину у всесвіт-
ню боротьбу за владу та здійснення
земної есхатології в державі комунізму.
Саме це доводить до Гулагу, геноцидів,
голоду та дешевого горілчаного щастя.

- історія може мати ще друге
обличчя. Це особисте заангажування у
створювання універсальних цінностей, це

відповідальність за себе, середовище, народ, історію, традицію, Церкву. Це персональний виклик людини Богом до здійснювання людяності свого життя. Така історія - це шлях, яким людина може йти. Вона дає але і завдає свободу. Вона дозволяє, але й зобов'язує. Вона закладена на принципі відповідальності людини за своє спасення, до якого Бог заставляє людину а яке вона може відкинути.

У заголовку поміщене друге, християнське бачення історії і тому у відповіді на нього буде братись це до уваги.

Питання - „Куди йдемо?“ - має для нас великий життєвий інтерес. Саме тому відповідь на нього потребує дуже конкретних рішень та висказів.

Поставимо до нього два допоміжні питання:

1. Якщо кудись йдемо, то треба сконкретизувати, що йдемо саме „ми“. І нам потрібно дати серйозну відповідь на питання про те „ми“ так на полі церковному, як і національному.

- на полі церковному „ми“ означає Церкву, що є католицькою та східною і вселенською На халь, приходиться нам часто-густо нести тягар незрозуміння цього явища навіть серед сусідів-католиків. Це може сьогодні робити враження хизування собою, але перед нами великі зобов'язання. Тут також вириває складна справа поганого розуміння екуменізму, що дивним-дивом саме у нас добачував головну перешкоду до об'єднання церков. На халь, в розумінні багатьох так є і надалі. Пропонований екуменізм є для них настільки абстрактним та відірваним від життя, що забуваються основні принципи християнської поведінки. Ми мусимо зрозуміти це явище, та вказати внесок нашого досвіду, терпіння та болю в Церкві. Наша Церква доказала, що першим принципом її життя є саме Правда Євангелії а не ідеологія, яка готова йти на поневолючий її компроміс саме для компромісу.

- „ми“ як національна група поставлені історією під велике випро-

бування. Супроти нас ажито всіх заходів, аби ми пропали. Нас приречено на страти, відірвано від рідного корення. Висимо на шибениці, а смертельний зашморг дедалі стискується. Тут необхідно сказати про це на повний голос. Потрібно дуже послідовної та настирливої праці, щоб нам зберегти себе та жити повнокровним життям. Тут вже мало слів, зараз необхідні діла. Здається, є вже люди, що прислухуються до нашого голосу, що починають нас розуміти та виявляють охоту допомогти. Необхідно до них зийти, висказати свої потреби та заставити їх, щоб нам допомогли. Наше завдання добитися для дітей права на вільний розвиток саме як українців.

Необхідно також поставити собі питання, яке лихо заповдіяли нам різні несприятливі обставини, тобто скільки нас дійсно є та який рівень тих, що є. Тут необхідна сувора правда. Мої особисті враження дуже песимістичні. Немає серйозних досліджень про наш стан, залишається багато невияснених принципів та явищ в нашому житті, що посилює хід інкультурації.

2. Друге допоміжне питання:

- якщо кудись йдемо, то треба питати, що слід взяти у дорогу. Що дозволить нам дійти до мети - нам, тобто Церкві у народі. На мій погляд з нами сталося таке, що внаслідок історичних подій наше церковне життя зведено до рівня ерзацу. Він міг задовольняти релігійні потреби людей, що зростали у нормальних обставинах, але зараз це часто-густо зводиться до рівня ритуальності. Ця традиція не може нам дати повноти духовного життя, тому потрібно, щоб повернути її перш за все роль апостольську. На дорогу нам необхідне справжнє християнство та прийняття живлющого джерела Євангелії.

Мое особисте переконання таке : ми не в силі зберегти всіх, але мусимо спромогтись випрацювати зразки й для нас самих і для наших сусідів. Цього вимагає від нас те, що ми як гілка великого народу маємо перед ним зобов'язання. Наші брати очікують від нас

конкретної помочі : книжок, писань, підтримки та з'ясування їхніх проблем суспільству в якому нам прийшлося жити. Тут вириває проблема християнського налаштування взаємовідносин з поляками, знищення ворожнечі та давніх стереотипів. До цього слід заставити людей мудрих, вчених та компетентних. Ці завдання ми будемо спроможні сповнити лише тоді коли збережемо відчуття єдності з материком та повноцінності нашої культури, коли добачимо своє місце у великому просторі своєї історії, яка є наслідком співдія народу з Проведінням Божим.

Ієромонах Марко ЧСВВ

РОЗБАХАННЯ НАД ІСУСОВОЮ МОЛИТВОЮ

ПЕРШЕ СЛОВО „ГОСПОДИ“

Перше слово Ісусової молитви це „ГОСПОДИ“. Пізнаймо, що в ньому криється.

У старозавітних часах кождний народ почитає якихсь своїх божків, які мали різні імена, чи то Дагон (Суд. 16:23), чи Ваал (Суд. 2:13), чи Астарт (Суд. 2:13). Вже й ті погани вірили, що коли хтось знає ім'я бога, то цим забезпечить собі вислухання молитов. Знання імені надавало людині силу над тим божком, бо вони вірили, що сам акт вимовлення того імені, примушує даного божка до особистої присутності і уваги.

Та старозавітний ізраїльський народ відрізнявся від своїх сусідів у цьому випадку лише під одним оглядом, а саме: єдиний правдивий Бог з'явився Мойсееві в горючій кущі у пустині, де Він об'явив Мойсееві своє ім'я. Отже, ізраїльтяни також не звали свого бога, лише „Богом“. Він мав ім'я та й вони уживали того імені, а воно було „ЯГВЕ“ (в українському перекладі) – „Той, Хто Є“ або „Він Є“. З бігом століть цікава річ трапилася із тим ім'ям. Релігійні

проповідники Ізраїля, витворивши надзвичайно глибоку пошану і рівно ж належний страх перед тим сильним ім'ям, перед тим сильним і єдиним Богом, перестали вимовляти це ім'я. Лише тоді, коли раз у рік у Свято Надолуження Первосвященик заходив у Свята Святих, несучи кров, принесену в жертву Богові, лише тоді, і лише він один, мав право вимовити це страшне ім'я. Але ж тут очевидно виринула чи мала трудність. Що робити всім іншим людям, коли ім'я Боже „Той Хто Є“ траплялося у читанню св. Письма, або, коли траплялося, що при співанню псалмів треба було вимовити це ймення? Знайшлася розв'язка. Це ім'я Боже заступалося словом „АДОНАЙ“, тобто нашим „ГОСПОДЬ“.

Не диво тоді, що слово „Господь“ набрало таїнственного і всемогучого значення, якого воно до того часу і не мало в хидівській психіці. Бо тепер, воно споріднювалося із самим ім'ям Найвищого Бога. І ось маємо старовинний клич Ізраїля: „Слухай, Ізраїлю, Господь є наш Бог, Гоподь єдиний.“ (Втор. 6:4). Це, так би мовити, євангеліє Старого Завіту, основна його вість. Господь – це наш єдиний, святий, могутній Бог.

Коли Ісус Христос розпочинав своє перебування серед людей, ніхто не подумався, хто Він такий. „Звідкіля в нього ця мудрість і сила чудодійна? Хіба він не син теслі? Хіба не його мати зветься Марія, і його брати Яків, Йосиф, Симон та Юда? І його сестри хіба не всі між ними? Звідки ж йому це все? І вони брали йому це за зле.“ (Мат. 13:54–57). Навіть його найближчі приятелі, його учні й апостоли, не знали, хто він такий, бо ж звали його равїном (учителем) (Мт. 26:25, 49; Мк. 9:5; 11:21; 14:45; Ів. 1:38; 49; 4:31; 6:25; 9:2; 11:8). То ж знали вони учителя, що вчив з надзвичайною силою і переконанням, уздоровляв хворих, та виганяв бісів. Але, все ж таки, він був для них лише учителем.

Щойно в День Воскресення вони пізнали, хто він такий. Коли Марія Магдалина розмовляла з Ісусом, вона не знала хто він, аж поки не почула від

нього „Маріє” і в ту безслівну мить вона зрозуміла: ТИ ВОСКРЕС! і ти мене воскресити! Вже мені не боятися гріха і смерті, бо МІЙ ГОСПОДЬ ВОСКРЕС! Учні, що йшли в Емаус, не пізнали Христа аж при ламанні хліба; а Тома, хоча дещо довше сумнівався, коли правда огорнула його, скрикнув „Господь МІЙ і Бог МІЙ!” (Ів. 20:28).

Це Томине свідчення неймовірно важливе, беручи під увагу, що раніше ми бачили, яке споріднене це слово „Господь” із самим імям Божим серед жидів. Ніхто легкодушно не відважився б вживати того слова „Господи.” А ще й навмисно пристосувати його до особи Ісуса Христа. Це нічого іншого як особиста ісповідь віри у його божество. Тома визнав Ісуса тим, ким він справді був, є, і буде: Ти Бог, „Той Хто Є”, Адоной, Господь. „Господь мій і Бог мій” це новозавітне переисловлення старозавітного „Слухай, Ізраїлю, Господь є Бог наш, Господь єдиний.”

Як бачимо, євангеліє (Добра Новина) - це не справа слів, речень, книжок, чи якихсь абстрактних думок. В суті справи, „Добра Новина” - це внутрішнє переконання, що постає завдяки внутрішньому переживанню: в інтимний, особистий, свій спосіб я відчуваю присутність того воскресшого Господа - це МІЙ Господь, і Він у мені перебуває. Шойно тоді, я можу зрозуміти, я можу повірити, що він є: Той Хто Сотворив Світ, Той Хто Мене Сотворив, Той Хто Вивів Ізраїля з Єгипту, Той Хто Родився від Діви Марії, Той Хто Уздоровляв Хворих, Той Хто Мене Уздоровляє, Той Хто Воскрешав Мертвих, Той Хто Мене Підносить Із Моїх Щоденних Гріхопадінь, Той Хто Мене Спасє, і Той Хто Мене Воскресить в Останній День.

Тому Церква нас провадить і також разом з нами радіє, співаючи на утрені - „Ти Бог наш; крім тебе іншого не знаємо” (Тропар Воскресшому Христові після Євангелії на Утрені). Тому, під час Божественної Літургії св. Івана Золотоустого вірні відповідають священникові: Един свят, един Господь. Ісус Христос, на славу Бога Отця. Амінь.

Коли ми самі особисто виводимо ці слова: „Господи, чи ми свідомі, що коли б ми цього дійсно бажали, то наша віра має силу в глибині серця кожного із нас спорудити для нашого і МОГО Господа місце, де Він приходитиме і оселюватиметься” (До Еф. 3:17), чи ми дійсно віримо, що МІЙ Господь і МІЙ Бог хоче і може щоденно народжуватися у мені, перетворювати моє нутро, та виводити мене із Єгипту моїх гріхів? Чи я йому на це дозволяю? Чи не чув, чи не чула я слів Павлових: „Бо коли ти твоїм устам визнаватимеш Господа Ісуса і віруватимеш у твоїм серці, що Бог воскресив його з мертвих, спасешся, бо серцем вірується на оправдання, а устами визнається на спасіння” (До Рим.10:9).

Це визнання Ісуса Христа своїм особистим Господом, ця віра в глибині свого серця, що він воскрес із мертвих, творять підложжя тої духовності, на якій опирається молитва на чотках - „Молитва Ісусова”. А ця духовність є провідною в східно-християнському благочесті і рівно х у самому християнстві. В цьому полягає суть тої Доброї новини, що її наші предки одержали тисячу років тому назад.

Бог має ім'я. Люди мають імена. Це ж цілком просто, бо слово „Бог” – це ознака способу існування, так як слова „чоловік” і „людина”. Тут не розходиться про якусь особу – індивідуальність. На те є імена: родинне ім'я (прізвіще), національна приналежність (тех роду ім'я), по-батькові (Петрович, Іванівна, і т.д.), та на кінці лише ім'я, особисте ім'я. А це останнє, найкраще з усіх, бо воно не є ознакою, походження, чи родоводу. Ім'я не визначає „ким я є”, а „хто я є”. Ім'я – це тайна, бо сама особа – це тайна. І, як пише автор Розважань, „Особа – це істота безсмертна, індивідуальна, гідна знання і любові. Люди, які люблять один одного, звать себе по імені. А коли та любов глибока – досконала, бувають випадки коли саме одне ім'я вистачає”.

Так само з Богом. Коли Бог об'явився Мойсеєві, він не тільки об'явив йому те, що він одиникий Бог, та, що Ізраїль не матиме інших богів крім нього, а також об'явив своє ім'я – ЯГВЕ, тобто „Той Хто Є”. На халь, як ми вже бачили, хиди (ізраїляни) не вживали цього імені. А ця боязливність звати Бога його ім'ям є зовнішнім виявом того, що хоч в Ізраїлі існувала сильна любов до Бога (це видно, без сумніву, в псалмах), сама любов не переважала в релігії Ізраїля. В Старому Завіті переважали страх, трепет і пошана, а не любов. Як ми вже бачили, слово „Господь” (АДОНАЙ) заміняло Боже ім'я „Той, Хто Є” (ЯГВЕ). А слово „Господь”, для хидів було ознакою Божої могутності, святості та незбагненої тайни, а не любови, зокрема.

Коли Архангел Гавриїл сповістив Діві Марії, що вона породить сина, то він також сповістив як має називатися те Дитя. „Ось ти зачнеш у лоні й родиш сина й даси йому ім'я Ісус”. (Лк. 1:31). „Бо він спасе народ свій від гріхā”. (Мт. 1:21). Українське „Ісус” прийняте з грецької мови. В дійсності, в єврейській мові те ім'я звучало „Егошула”, що означає „Господь

– це спасення”. У хидівській культурі кожне ім'я мало завданням об'явити щось про особу та долю даної людини. Тому батьки ніколи не вибирали імена для своїх дітей без глибокого і довгого роздумування та молитви. Коли ж вірилося, що ім'я висловлює долю дитини, то й було цілком можливим вірити, що те саме ім'я могло б призначити долю даної дитині. Отже, вибір імені – це була у хидів дуже важлива справа.

Щодо ім'я „Ісус” можна сміло твердити, що це було одне з найбільш популярних імен серед хидівських мужчин. А у скороченні, тобто „Гошуа”, воно ще є по сьогоднішній день є часто вживаним ім'ям. Тому, коли тесля з Назарету, на ім'я Ісус, розпочинав своє служіння серед людей, то вони не звертали багато уваги на його ім'я. Як і інші прикмети його особистості і діяльності, воно зливалось з хидівським способом життя і релігійними традиціями. У кожній хидівській людині ім'я мало якесь окреме релігійне значення і багато мужчин мали ім'я „Господь – це спасення” (Ісус).

Щойно пізніше, пізнавши його більш інтимно, та здаючи собі справу, що цей тесля є кимось більшим ніж пересічний хидівський рабін, чи навіть пророк з Галилеї, учені почали звертати увагу на ті буденні дрібниці Ісусового особистого життя – його ім'я, його Родовід, його Місце Народження. Нарешті, з воскресення Ісусовим повнота тієї істини огорнула їх і вони зрозуміли, що його ім'я – це сам Він: „Господь є спасення”. „Господь мій і Бог мій”, сказав Тома. Ісус – Господь це спасення. Він воскрес, і своїм воскресінням Він мене підводить з моїх гріхів. „Ісус” – це не лише якесь там собі гарне хидівське ім'я, що його Марія і Йосиф дали своєму немовляткові, щоб віддати його під опіку Божу. Ісус – це ніхто інший, тільки той, про кого нам його ім'я звіщає. Здавен-давня Він об'явився Мойсеєві кажучи: „Я є Той, Хто Є”. А тепер цей син від Діві стоїть перед нами,

воскресший у славі, і своїм ім'ям, своєю присутністю, своїм єством каже нам: „Я є спасення” – Єшоуа, Ісус.

І тому сьогодні людина може звати свого Бога знову по імені. Бо Бог – це той чоловік з Галилеї, це той тесля з Назарету, і ми знаємо як Він називається – Ісус. А у цьому імені – в цьому людському, доброму імені – рівночасно міститься уся сила, тайна і трепет того титулу. ГОСПОДЬ. Це є те ім'я, з яким усі спасаються і без якого ніхто не може спастися. Бо цей Ісус є справді самотнім Богом. „Ти Бог наш, крім Тебе іншого не знаємо.” (Тропар Воскреслому Христові після Євангелії на Утрени). „Котрі ж його прийняли, тим дало змогу дітьми Божими стати, тим, що вірують в ім'я його”. (Ів. 1:12). „Його возніс високо і дав йому ім'я, що над усяке ім'я, щоб перед іменем Ісуса всяке коліно приклонялося на небі, на землі й під землею, і щоб усякий язик визнав, що Ісус Христос – Господь на славу Бога Отця.” (Фл. 2:9-11). „Єдин свят, єдин Господь, Ісус Христос на славу Бога Отця. Амінь.” (Літургія св. Івана Золотоустого). „І ні в кому іншому нема спасіння, бо немає й імені іншого під небом, що було дане людям, яким би нам спастися.” (Ді. 4:12). „Чого б ми не просили в Отця в моє ім'я, він дасть вам ... просіте – і одержите, щоб радість ваша була повна”. (Ів. 16:23-24).

Але, Ісус – це не лише ім'я Сина Божого. Воно також ім'я Сина Чоловічого – людини. Будучи ім'ям людини, воно виражає почуття теплоти, близькості, доступності. „Ісус” – це вислів любові, бо з об'явленням Бога Отця в Ісусі приходить об'явлення самої Любові. Бог є Любов (І в. 4:8,16). Новий Завіт – це Завіт Любові. Християнство – це Релігія Любові. Ми звиваємо Боже ім'я не лише, щоб його сила стала явною між нами, але тому, що ми його любимо. Коли ми вимовляємо ім'я „Ісус”, ми спасаємося не лише через нашу віру в нього (як це стається у випадку з вимовою титулу „Господи”), але ми спасаємося нашою любов'ю до нього. Коли ми молимося у серці, від

серця, ми напевно з'єднані з Ним – залюблені в нього. Вислів „Ісус – це Господь” або „Господи, Ісусе,...” це Добра Новина не лише його Божества, це не лише ісповідь нашої віри в нього, це заява нашої любові до нього. І у цьому полягає суть усякої релігії. Ісус – це не тільки „Господь”. Він мій Господь, мій Учитель, мій Владика. Він людина, і я людина. І тому, своєю людською природою він стає моїм улюбленим братом, моєю радістю, моїм життям.

Ісус – це ім'я понад усі імена. Наше молитовне життя могло б складатися лише з того одного слова. Деякі християни навіть так роблять. Це слово, це ім'я Ісус, є центральним словом молитви Ісусової. Воно є центральним словом цілої тайни християнства. У цьому, Назарянинові, в цьому синові Маріїному, Пресвята Трійця об'явився людству. Об'явилася Трійця та уся глибина і багатство Божого плану для всесвіту та його несказанної любові супроти людства. Ту (досі несказанну) любов, Бог висловив у Воплоченому Слові: Ісусі.

Бог висловлює це Слово людству. Ми також це робимо сміливо і відкрито: з тою сміливістю, що черпає свою силу у впевненій свідомості братерства з Ісусом, та синівства з його Отцем. Тут переходиться правдиве джерело, серце цієї духовності безмовників; а саме, теплота, ніжність і віра в люблячу присутність Ісусову. Це не лише розум, що опускається до рівня серця у молитві. Це ціла особистість індивідуальної людини, що занурюється у любові нашого Спасителя, Ісуса, занурена у мирі, спокійна, безпечна. А любов зроджує мир – гесихію. Це таке внутрішнє переконавання у Господній любові, у його мирі, опії та радості, що ніхто і ніщо не може нас цього позбавити. Бо „Бог є любов” (І в. 4:8, 16), а Ісус це „Князь миру” (Іс. 9:5).

Іван Чировський

МОВА ЛІТУРГІЇ

Не хочу заглиблюватися в далеку минувшину, щоб окреслювати шлях народної мови та зазначити її місце в житті Церкви. Лише зауважу те, що й так є всім на видноті. Це - двомовність церковного життя. Одну маємо старослов'янську, а другу - українську.

Перша, з часу християнізації України, стала мовою церковних богослужб. А з огляду на Церкву, як інституцію наддержавну, надполітичну, інституцію універсальну, елітарність старослов'янської мови була забезпечена. Цей статус старослов'янської мови скріплювала церковна література, що функціонувала на наших землях лише в цій мові. Згодом тривала відсутність церковних книжок в українській мові дозволила закріпитися в декотрих умах думці, що не всі вислови церковної мови можна передати українською мовою. Вельми воно предивно звучить. Мова, що нею нащодень ніхто не послуговується, має багатші форми вислову. Чи ж слід від вогнища зігріває так, як багаття?

А проте в ідеалі все було б гаразд. Бо ж тоді нема періоду руїни, та занепаду. Освіта загалом поставлена на високий щабель, вона забезпечує людині необхідні знання. І тоді міжнародна мова богослужб є звичаєва, обслуговує в різних державах паству. Місіонарі мають добре підґрунтя для роботи, бо ж культурний рівень загалом відповідний їхній місії.

В ідеалі все було б гаразд, коли б не політика, коли б не агресії. Через Україну проходить чужинець, що нищить закорінені структури. Переривається тяглість культурно-освітнього життя. Церква не має змоги опікуватися мирянами як раніше. Вся її енергія скеровується на те, щоби зберегти свою структуру, відновити сили після удару наїздника. Як видно з нашої історії на це буває потрібно десятки років.

Налагоджуючи нормальне церковне життя, береться до уваги й те, що вірні

мусять бути свідомі своєї участі в богослужбах і розуміти їхню сутність. Тому миряни для досконалішої участі у відправах, мусять набувати догматичних знань і знань старослов'янської мови. Як приклад візьму Літургію Ватиканського радіо в старослов'янській мові. Вірний в далекій Україні, еднаючися духом молитви зі своїм пастирем, часто втрачає розуміння деяких речей і тому відчуває неповноту своєї участі.

Ця людина, звичайно, не філолог і не має ані часу вивчати мову, ані підручника, ані посібника. Нічого не має.

Але ця людина зберегла свою мову і саме в цій мові вона якнайкраще піднесе себе до такого молитовного стану, коли слова стануть гімном Божої прослави і чергуватимуться з контемпляційною мовчанкою, що мов ангельські крила, пориває душу до Неба.

У цій мові сини України боронили своє право до життя, захищали людську гідність. Гідність, що її сам Божественний Спас у Своїй безконечній Любові, у Своєму земному житті подарував нам.

Це мова нашого щоденного вжитку. Ця мова струмує з нашого розуму, наповняючи за сприятливих умов усі сфери нашої діяльності. Свої потреби вислову ми передаємо рідною мовою. Та ще важливіше людині визначити мету нашого життя, сказати про біль чи смуток, радість та вітху. Найщиріше це ви-словиться в тій мові, що в ній народ існує.

Ця мова може бути явна, проказана вголос чи пошепки. Проте вона є необхідною передумовою до розмови духовної, коли з вірним діється те, чого ми вповні збагнути не в силі, коли безконечна і безмежна Любов гостює в нашій мізерній душі і безконечна Ласка опановує нас. Ця апотеоза молитви не є тривалою, бо ж легше згубити, ані ж знайти.

Ідучи стежкою до досконалості, мусимо подбати про ревність та витривалість, що їх мають вибранці Божі, котрі не згубили дарованої їм ласки.

Та вернімося знову до мови. З огляду на криваві події двадцятого століття, з огляду на сучасний стан української нації, варто зазначити такі чинники, що зобов'язують вірного до вибору мови Богослужб.

Перший. Мова народу зневажена, погорджена, безправна. То ж як до цього гнаного люду виявити свою любов?

Церква, як Божа установа, обстоює справедливість. Тому українська мова у Богослужб конечна, бо ж коли Церква не заопікується народом, то кому ж він тоді потрібний зі своєю культурною спадщиною?

Другий. Ми лучимося духовно в любові з жертвами численних масакр, з нашими героями, мучениками, з будівниками Української Держави. Наш обов'язок що до своїх братів – українців, які у вічності, вживати української мови в наших Богослужбах. Бо ж часто – густо саме українське слово спричинювалося до їхньої смерті. Ця любов позаконфесійна, бо ж були замордовані сотні тисяч синів і дочок народу. Їхня кров напоїла землю України, землю мого рідного биківнянського лісу на околиці Києва. І ця наша українська земля стогне від тої Крові.

То ж чи варто запитувати тепер про мову молитви?

Валентин Матіяш

КУЛЬТУРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ УКРАЇНИ XVIII СТОРИЧЧЯ.

При необхідності віднайдення витоків думки якогось мислителя велике значення посідає те, щоб зміло окреслити інтелектуальне середовище в якому прийшлося йому діяти. Мою увагу від давна привертає мислення Сковороди. У досліджуваній інтелектуальній традиції я

довго не знаходив аналогій чи спроб пояснити таке мислення. Велика кількість теологічних елементів, які вживаються побіч філософських без ніяких спроб методологічних розрізень; багата, складна символіка а найголовніше основні закладені теми, що стали предметом пояснення, однозначно вказують, що перед нами мислення настільки оригінальне та різне від трафаретного думання, яким могла б бути на перший погляд схолястична філософія Київської Академії. Спроба знайти в міркуваннях Сковороди приклад простої, нескладної думки, яку можна аналізувати, користуючись вже розpracьованими методами досліду, виявилася нездійсненою. Найголовніше в цьому те, що критерії прогресивності чи реакційності поглядів, вписання у „всеохоплюючий процес розвитку мислі від теїзму до атеїзму” тобто до матеріалізму а також подібні міркування тут не тільки виявляються апріоричними але взагалі не підходящими. А вже користування такими поняттями як „буржуазна філософія” чи „теологічні обмеження” принижують науку та в загалі зводять її роль лиш до знаряддя класової боротьби, що має бути рушієм історії. Наука не пізнає, це лише ідеологія. Такі та подібні методологічні орієнтири стали основами досліджень мислення Сковороди. На жаль таке ставлення стрічається у багатьох дослідників

Спроба вказати на інтелектуальне середовище 18 сторіччя, якого безсумнівним довершенням є мислення Сковороди, вимагає з'ясування слідуєчих елементів:

- історичних обставин
 - філософського думання цього періоду
 - елементів теологічних
- Всі вони разом доповнюють себе і творять єдину цілість.

18 сторіччя в українській історії – це час жорстокий та складний. Він починається трагічною у своїх наслідках битвою під Полтавою та царським прокльоном на ідею самостійної держави,

засудженої назвою мазепинства. З цього часу Україні слід вже не розвиватись але „ісправлятись”. Політика поневолення нації щедро користується місцевими підлабузниками-лакеями. Вільні козаки ще довго відганяли сон з очей багатьом московським панам. Та на всіх найдеться метод. Орлів пострижено в курей, запряжено в ярмо, аби стали тяглом у колісниці „единою неделімою”. Кістями та кров'ю козацькою закладено основи нової імперії, якої символом став Петербург. Та в решті решт прийшла пора перемоги тирана над демократією, монгольської концепції влади, що перед нею слід падати на лице та не підводити очей повише її л'ят, над евангельською правдою – хто хоче бути першим серед вас, хай стане вашим слугою. Пора також обезкровити націю, купити її провідну верству – хай стануть московськими підпанками. Це так мало коштує, дати комусь поцілувати руку, а цей радіє якби самого Бога за ноги вловив. Та й цілували, не один та ще й щоб раз. Народ стогнав, проковтував сльози болю та мішав їх зі спогадом та надією. З цих сліз пізніше виросте геній Шевченка. Але скоріше сльози ці потрібно посолити Вічною Правдою. Саме таке тут місце мандрівного мислителя Сковороди – солити сльози поневоленого народу Словом Божим, щоб люди розуміли, де закладені основи їхньої людської гідності, в чому полягає правдиве життя.

Важко тут подати повністю історію цього часу. Важніше почути стогін та плач, побачити кривду та наругу і тих, яких ціль – наживе. Саме вона стане першим предметом боротьби Сковороди, а її знаряддями будуть християнські ідеали любові, життя в Правді та мир з Богом.

Трагедія України цього часу також в тому, що не всі схотіли зрозуміти своє поневолення та підвестись до боротьби. Україна постійно вважала себе Європою, деколи з запізненням, але засвоювала собі європейську культуру, на свій лад асимілюючи її. Саме така інтелектуальна культура була природним, простором її

повнокровного життя. Світильником знання та мудрості України була Києво-Могилянська Академія. Заснована на місці Братської школи у 1632 році, вона стала носієм просвіти не тільки для України, але також для Росії та цілого східного християнства. Академія повними пригорщами черпала науку з Заходу. На розвиток тодішньої культури визначний вплив мали філософське та богословське думання. Тому саме ними тут подальше будемо займатися.

Григ. Сковорода

Філософія як предмет навчання подавалася в Академії з самих її початків. Загально, метою всякої інтелектуальної праці Академії було плекання науки на найвищому європейському рівні. У цьому її наставники добавчували змогу створити сильні інтелектуальні основи православ'я. Небезпекою цього часу стало те, що культурою вважали єдино культуру західно-європейську, що закладена була на випрацюваних на Заході концепціях науки та прогресу. Неабияку

роль тут грало строге методологічне думання, яке створило сильний логічний апарат для розвитку фізики та математики. Створення такої саме культури на Україні заставляло присвоїти собі також ці засоби. Оптація за культурою була оптацією за західно-європейським її розумінням. Культура така приносила у всі ділянки мислення нові, скоріше тут не вживані критерії. Це однак не означає, що процес був лише явищем присвоювання чужих елементів. Це було перш за все переосмислення своїх принципів за допомогою введених тут відмінних категорій. Саме тоді і на таких основах київський митрополит Петро Могила склав „Ісповідь віри“, що її прийняв собор Православної Церкви у Києві в 1640 році а опісля всі православні патріархати в 1643 році. Київську теологію, отже, акцептовано. Митрополит Петро Могила зміг поєднати розвиток науки та роль її в церковному житті, що була притаманна Заходові, з вірністю та відданям традиції християнського Сходу. Але 18 сторіччя міняє ці умовини. Київська Академія впродовж свого існування видала багатьох визначних мужів. З того гурту вийшли реформатори Російської імперії. Саме з Києва цар Петро I покликавав людей на своїх радників, проєктантів та реалізаторів реформ. Серед них були Теофан Прокопович, Симеон Полоцький, Стефан Яворський. Їхніми; умами та задумами Росія стала імперією. Українськими руками на шию України закладено зашморг. У цьому ж таки столітті Україні доведеться стати лише Малою Росією а не окремою державною одиницею. А тоді вже годі, щоб звідтілля поширювались у світ наука та знання. Роль Академії дедалі меншає, всі більш визначні люди мандрують у царські палати або академії. Народові вже нінащо провідна верства. Але й тоді тут вдаряє присутність головних нуртів європейської мислі. Оскільки на філософії 17 сторіччя найбільше позначилися елементи другої схоластики, яка спиралася головню на навчання Аристотеля, поповнене або й перетворене св. Томою Аквінським та

взагалі цілою філософією середньовіччя, опісля ще інтерпретованою Суарезом та цілою школою Саламанкі, постільки 18 сторіччя приносить більший інтерес до нової філософії, яку, однак, сприймається як доповнення вже великої та дуже вартісної філософської спадщини. Інтерес до нової філософії не завжди треба розуміти як її прийняття. Коли взяти до уваги писання того часу, тоді автори збережених трактатів, яких до речі майже не видано, вказують на нових авторів та їхні погляди але також додають до них свої критичні зауваги або взагалі погано до них ставляться. Студенти та викладачі Академії були постійно в руслі інтелектуального життя Європи, хоча деколи з великим запізненням, та мали свою думку про ці нові напрями. Вже на початку 18 сторіччя у Києві читаються лекції про філософію Картезія, подані в інтерпретації його французького учня Пуршота. Сам Теофан Прокопович користується поглядами Гоббса та Гуго Гротія, якого внесок у концепції державного ладу здається найбільшим. Сам же Прокопович пояснює також Спінозу. Десь у половині віку в Академії ведеться навчання філософії вже на основі підручника Бавмайстера, складеного за принципами філософії Вольфа а також виявляють свою присутність прихильники Лейбніца. Тут слід також взяти до уваги, що від 1721 року в Академії діє заборона на вживання української мови. Традиція валуєвських та емських указів має отже старі коріння а її гілки ще й досі присутні в ідеї „злиття мов та народів“.

Нові течії, що приходять до Києва у 18 сторіччі, несуть з собою також ті всі проблеми, що їх стрічали в Європі. Просвітництво на Заході виявляє різні суспільні, політичні та релігійні настанови. На їх основі твориться новий державний устрій в Америці, який вважає головним принципом право людини на вільне життя та справедливість, а засобом здійснення цього ідею демократії. Але також на міркуваннях мислителів

того часу творяться, ідеології абсолютні, головні в Австро-Угорщині. Саме такі погляди стають в основі державного порядку російської імперії. Здійснення нового державного ладу цар Перто і довершує користуючись саме київськими вченими. Саме вони є ідеологами нового порядку, оснований на принципах західного абсолютизму.

Схильність до західної культури виявляється також в теології. Само-розуміло, що цей вплив позначається на мисленні та ідеї грекокатлицької Цекви, яка різними шляхами повязана з Церквою католицькою. Але й українського, тобто київського православ'я це не минає. При чому тут набагато сильніше позначаються елементи протестантизму. Саме в поглядах Прокоповича їх дуже багато. Це виявляється в пропонуваному ним місці Церкви в державі, яка стає її наставником, підмінюючи партіярха святішим синодом, якого дійсним головою стає царський урядовець. Це також виявляється в багатьох його концепціях теологічних.

Це один, вказаний дуже поверхово, напрям філософського та теологічного мислення, який є новим у традиції українського християнства. Нове мислення, що тут приходить з Заходу, зустрічає відмінний християнський досвід, спричинений в першу чергу відмінністю візантійського християнства. Саме Сковорода та його писання доказують, що це не лише різниця сформульвань та богословських тез, але різниця способу думання та сприймання християнства. Таким чином виявляється, що в середовищі Києва присутній також різний від західного християнський досвід. На нього чомусь небагато вказується, а саме він тут важливий. Його виявом є великий інтерес до патристики, особливо східних отців але також до св. Августина, якого вважають великим мислителем людського серця та прекурсором екзистенціалізму. Тут визначну роль має мислення Діонізія Псевдо-Ареопагіта, Максима Ісповідника та Порфірія. Тут великий інтерес до мислення Плятона та цілої традиції

містики. До речі, зрозуміння самого Сковороди вимагає серйозного потрактання містики, без якого багато його писань та висказів стають незрозумілими. Означення містики як ірраціоналізму, яке стрічається у поясненнях до писань Сковороди, вказує на повне незрозуміння проблеми. Слово „містичний“ стає майже засудом на мислителя. Не халь, не береться до уваги життєвого значення такого досвіду та його ролі у прийнятті основної інтуїції буття та світу.

У поглядах Сковороди сильно виявляються схильності до передання містичного досвіду, в якому аксіомою є існування та ідея Бога в житті людини. Всі роди знання мають говорити саме про це. Не грає ролі, чи це емпіричний досвід чи релігійна віра. Всі вони є підкорені тому єдиному – висказати, що Бог є. Для Сковороди засобом стає ідея двох натур. Саме поєднання природи та Надприроди, порядку світу та порядку Бога є та основна риса його мислення, виток якого дуже сильно закорінені у східно-християнських традиціях, головні в патристиці Орігена, кападокійських Отців Церкви – св. Василія Великого, Григорія Богослова та Григорія Нісійського, далі в Ареопагітиках, в писаннях Максима Ісповідника. На це нашаровуються ще пізніші концепції візантійської богословії, головні ісихасму. В оцінках істориків філософії тривалий час, головні на Заході, суто, негативно оцінювано таке мислення. Воно непричетне до звання „наукове“ тому, що його первовитоком являється саме інтимний звязок Бога зі світом, що знаходить своє відбиття у містичному досвіді людини. Але у довгій традиції людського мислення такі переосмислення посідали велике значення. Саме вони дозволяли людям на те, щоб дати відповідь на головні питання людської екзистенції, про її суть та роль, що в ній посідає релігія людини. Таке мислення метою вводить саме досягнення єдності, що в ній приймає участь кожна мінлива множинність, без ніякого їх редукування. Воно бажає

охопити те все, що „здійснюється” тобто, що є тим, що поверх нього. Все знання, що береться або з мого інтелектуального пізнання або з віри, тут досягає своєрідного завершення у підметі. При такому наставленні школа життєвих цінностей сильно схиляється в бік релігії а всякі інші знання стають остільки вартісними, поскільки вони допоміжні в тому, щоб знайти істинне щастя людини. Саме тому Сковорода неоднократно висказується, що перш ніж пізнавати світ та все довоколишне слід пізнати те, що необхідне для щастя. Бо через задивлення у світ втрачаємо щось, що здається маленьким, але саме воно дуже цінне – душевний мир. Слід отже вперше пізнати себе самого. „Если хожем измгрить небо, землю и моря должні, во-первых, измгрить самих себе с Павлом собственною нашею мгрою. А если нашае, внутр нас мгри не сіщем, то чем измгрить можем. А не змгрив себе прежде, што пользи знать мгру в протчих тварях. Да и можно ли. Может ли согн в догг своем бить прозоривим на ринкг”. Постулят першенства щастя доводить також першенства самопізнання. Це в подальшому ставить вимагання пізнати самого себе, тобто тут віднайти простір духовності людини, його вагу та справжню цінність. Всяке існування є ним тому, що воно виникає з його абсолютності в Бозі. Бог – це єдине справжнє буття, тому все інше існує лише в Ньому та силою його існування. Саме такий сенс всіх Сковородових висказів про те, що мимо розпаду матеріальності буття воно не пропадає. Воно живе, утверджене в Бозі.

Сковородине мислення користується одним предметом віднесення. Це Біблія. Вона – предмет пояснень але й знаряддя. В цілій концепції стає вона парадигмою всякого пізнання. Що це означає. Оскільки Біблія це слово про Бога то й його там слід знаходити, постільки такими методами, як ми про нього дізнались з Біблії, ми спроможні дізнатись з всього іншого. Він прихований у біблійних подіях, персонажах, притчах, образах як Невидимість, їх прихований

смысл. Так рівно ж Він прихований у всьому іншому, саме як Невидима Натура, тобто прихований смысл всього і його справжнє буття.

Щоб повністю вказати на всі теологічні елементи в Сковороди необхідно було б ще заторкнути дуже багато питань. Елементи ці присутні майже всюди. Та тут не пора й місце на це. Я саме хотів вказати бодай деякі відмінності сковородиноного мислення, яке на мій погляд являє собою саме приклад думки, що виростає на корені східної духовності та відмінного релігійного світосприймання. В особі та мисленні Сковороди ми маємо яскравий приклад присутності в київській традиції живої сили, яку в культуру принесло християнство, тут виявлене у неоплатонських категоріях. Бо саме як цілість, Сковороду слід захищати до течії неоплатонізму. Тому також окреслення українського християнства як синтезу Заходу та Сходу, елементів латинських та візантійських тут знаходить доповнення з боку східної традиції, яку деколи депреціонується, як таку, що не дала цікавих свідоцтв про себе. На жаль ми до сьогодні деколи неспроможні читати ці свідоцтва.

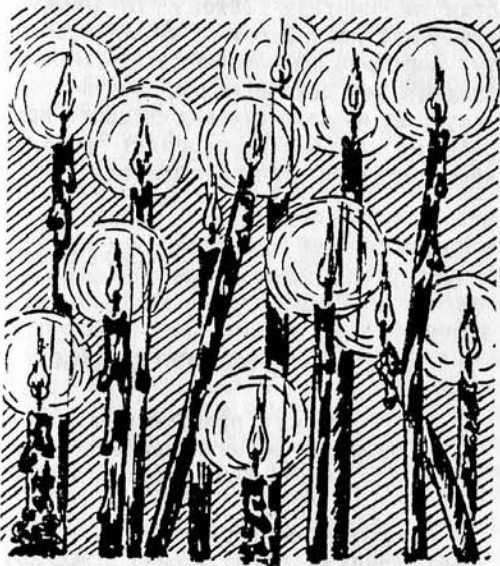
Марко Скірка

Жити православ'ям.

„У кожного право йти до неба дорогою, яку він сам собі обрав”
– з французької філософії.

Повз релігійні міркування не можна пройти байдуже. Кожна людина, більш або менш свідомо, поставить собі колись одно з найважливіших запитань, яке народить її розум. Яке в мене відношення до релігії – чи вірую? Це запитання – результат культури, в якій ми виросли, традиції, яка нас формувала і великий обов'язок перед тими, які були до нас, а також перед тими, які після нас будуть

успадковувати. Здавалося б, воно вторинне у відношенні до запитання: Чи існує Бог? - нічого більш помилкового. Як навчав професор Айдукевич, останнє речення є стільки важливим, що погано поставленим. Воно запитання нерозв'язе на ґрунті раціональної науки, бо вже з самого визначення божества виходить, що ніяк не можна ствердити або заперечити його існування. І так запитуємо про віру, пам'ятаючи, що речі не конечно треба називати на ймення. Коли хтось визнає себе атеїстом, хай знає, що філософія вчить: „атеїзм також є вірою, вірою в те, що Бога немає“. Коли хтось каже, що він атеїст, хай пам'ятає заклик великого православного богослова: „Атеїзм це виступ правдивого Бога проти божків, які зродилися в людських серцях“. Допитливим лишається пригадати - якщо існує віра, нема сумнівів, коли з'являються сумніви, бракує віри.

Хочу вже на початку зазначити, що цілість буде про православ'я, яке, можливо, є не так релігією, як „способом на життя“. Щоб уникнути можливих полемік наведу одну з думок філософа просякненого, як і весь екзистенціалізм „духом православ'я“, хоч сумнівне чи коли-небудь міг у ньому брати участь:

„Розпоряджую тільки своїм життям, яке за кожним разом швидко ставлю на карту, коли тільки появляються якісь труднощі. Тоді танцювання іде мені легко; думка про смерть - легка танцюристка, моя танцюристка, і тому кожна людина для мене надто важка; тому прошу, per deos obsecro; хай ніхто не запрошує мене до танцю, тому що не танцюю“.

Сорен Кіркеґард.

Православ'я бачить світ таким, яким він є. Спостерігає нужду і безсилля, занепад, пониження, гріх. Можливо, що зазвучить це як парадокс, але православ'я погоджується з гріхом, а навіть переконане в його необхідність. Усяке життя в природі починається „боротьбою“, продовження знаходить в „стражданні“, кінчається „смертю та розкладом“. Володимир Соловйов писав: „Кожна істота в нашому світі - від найменшого зернятка порошу до людини - цілим своїм природним життям говорить лиш одно: існую я, а все інше існує тільки для мене, натрапляючи на другу людину, говорить їй: якщо я існую, то тобі не можна існувати, біля мене для тебе місця нема.“ і делі „Істота сама в своїм егоїзмі вирішила, що не може хити разом з іншими, сама виключила себе з усього та поставила сатанинську дилему: або я, або інші. Протиставляючи себе всьому, сама стягає на себе силу всіх, яка вкінці роздавлює її“. Православ'я ще задовго до Дарвіна відкрило, що найбільш фундаментальним правом живої природи є боротьба за існування. Людина в цьому світі проявляється через свою екзистенцію, завдяки своєму спостеріганню, а ціла наука православ'я є передусім „богословією людини“; людини, яка спостерігає і в настільки відважна, щоб це усвідомити собі. Секвенцією цих слів може бути думка Фіодора Достоєвського, проказана устами старця Зосіми: „Не соромтеся, будь ласка, і почувайтесь так, як у себе дома. А передусім не соромтеся так себе, бо з цього тільки все зло випливає.“

Яке місце людини в цьому „нешасливому” світі. І схід, і захід вважають, що християнство з’явилося як „добра новина” про спасіння для світу. Захід це спасіння хоче здійснити через „споглядання” Бога, православний схід, як це висловив Володимир Соловйов, хоче „зовнішне середовище зробити прозорим для нашої волі, тобто слухняним /наше практичне завдання/ - та наше теоретичне завдання: зробити це середовище прозорим для нашого розуму, світлим, тобто зрозумілим для нас. Оба ці завдання становлять одно, а для їх сповнення передусім ми самі мусимо зробитися прозорими для світу.” В основі цієї науки лежить головна для православ’я думка, що „Бог присутній передусім через своє діло”.

Як зробитися „прозорим для світу”? Це одно з найважливіших запитань для людини, яка хоче гідно жити, або кажучи по-іншому, жити в згоді з благословенням божим, тому, що як говорив св. Григорій з Нисси „Бог називає благословенням не якесь Його пізнання, але своє проживання в людині”, тобто повну гармонію, до якої прямують християни. У православ’ї про це повчає богословія, яка є більш філософською антропологією, ніж наукою про „theos”. Підкреслім, що Східна Церква трактує богословію дуже містично, вона завжди відкидала схоластику та августинську традицію разом з її бажанням „безпосереднього бачення”, пізнанням Бога „лицем в лице”. Званням богослова як „атрибутом чистоти” Церква обдарувала тільки трьох Отців: св. Івана Богослова, св. Григорія Богослова та св. Симеона Нового Богослова. Вже з цього видно, що богословія це не привілей розуму, але дуже великої віри, яка, як навчав св. Григорій з Нисси, „...те що бере участь, замінює в себе”. В трактаті про молитву автор написав: „Якщо ти богослов, молися правдиво, і якщо ти справді молишся, ти уже богослов”. Богословія православної Церкви в основному відрізняється від богословії Західної Церкви, передусім тим, що вона негативна (апофатична)

богословія. Пригадаймо, що позитивна (катафатична) богословія випрацьована Західною Церквою називає Бога, даючи Йому „імена - прикмети”: Бог всемогутній, Бог є любов’ю іт.д.; кажучи по-іншому, говорить передусім про це який є Бог, говорячи одначе „щось є” порівнюємо це „щось” саме з тим, чим воно є. Пауль Евдокімов написав: „Бога не можна порівняти з нічим у абсолютному смислі. Виникає це з нестачі всіх можливих щаблів порівняння. Говорячи: Бог, або: Творець - визначаємо тільки Його обличчя звернене до світу - Бога „економії”, Його Провидіння, але ніколи самого Бога”. А Джон Меєндорф додає: „людське пізнання стосується тільки буття, тобто рівня створеної екзистенції. І так можна сказати, що на цьому рівні „Бог не існує” (Бога нема).

Спостерігаючи прогалину в західній богословії, Отці Східної Церкви доповнили її негативним методом, якого суть охопив Діонізи, кажучи „... завдяки самому цьому незнанні, володіється цілим знанням”. Цитований вже Меєндорф негативну богословію описує в такий спосіб: „Говорячи про це, чим Бог не є, богослов в дійсності висловлює Правду, тому, що жодне людське слово, ані думка не є спроможна охопити цього, чим Бог є”; і лалі: „Це інтелектуальний процес, але є це також духовне очищення (katharsis), яке відкидає усякі форми ототожнювання Бога з тим, що Богом не є - тобто всяке ідолопоклонство”. При такому трактуванні богословії, православ’я омине труднощі заходу у відкиданні, все ж таки раціональних, аргументів філософії: „Якщо Бог - всемогутній, то чи може створити камінь, якого не міг би піднести?” В основі цієї думки лежить надто легке підкреслювання Заходом „божої всемогутності”, без огляду на те, що Бог „не може” виступити проти своїх „істотних” прав, які, тим більше, людина мусить поважати. Св. Григорій з Нисси в своїх коментарях радив богослову, щоб: „Говорячи про Бога, коли йдеться про квестію його істоти, зберіг час мовання. Коли одначе йдеться про Його діяльність,

що знання про неї може зійти навіть до нас, тоді приходить час говорення (...). Однак в справах, які виходять поза межі цього, сотворіння не повинно виходити поза межі своєї природи, але мусить вдовольнитися пізнанням себе (воєї особи)". Православна богословія ніколи не привласнювала собі права до пояснювання остаточних речей, а навпаки, підкреслювала свою безсильність. Одиноким вітхом для неї був заклик св. Максима Поклонника: „Віднайти Бога, це значить шукати Його без упину..., бачити Бога, це значить ніколи не переставати бажати Його". Шаблонове та догматичне думання чуже самій натурі „ортодоксійного духа", а найповнішу суть православ'я віднайти можна тільки в молитві, мудрості та літургії Церкви. Звичайно в розумінні не як інституції, але спільноти всіх віруючих.

Первісним богословським питанням, над яким задумувалися східні отці церкви була тема акту сотворіння. Схід як продовжувач грецької думки бачив деякі неясності біблійного переказу; зроджувало це багато контроверз, а навіть ересей. Наприклад, Оригенес у своїй космології, вийшовши від ствердження, що „акт сотворіння" - це прояв природи Бога, яка, звичайно, як „абсолютна" не підлягає зміні, доводить, що ніколи не було такої хвилини, в якій Бог би „не сотворював", а звідти вже виходить, що світ існував завжди, був, є, і буде весь час сотворюваний Богом. Спостереження це суперечить біблійному переказові, який цей „початок" чітко відокремлює. Ця і багато інших контроверз примусило ортодоксійних богословів до глибшої аналізи християнської космології. Передусім треба ближче приглянутись до поняття - вічність. Георгій Флоровський пише: „...мусимо розрізнити як би два „modusy" вічності; істотну вічність, в якій живе тільки Пресвята Трійця та випадкову вічність вільних актів Божого Милосердя (тобто доступного нам світу). Наступним кроком було відновлення Максимом Поклонником концепції Логосу (Logosu). За цією

концепцією кожне сотворіння диспонує своїм (власним), різноманітним „Logo", яке бере участь в божому Logos. Бог знає сотворіння споконвіку, але існують вони від моменту, коли Бог дозволив діяти своєму „споконвічному знанні". Кажучи іншими словами, сотворіння потенціально існують вічно, але їхнє буття, актуальне існування, з'являється у своєму часі. Звернім увагу, що ця концепція згідна з поглядами сучасної науки. Нині вважається, що „небуття", або „брак буття" - це стан часопростору, в якому нема викривальних частинок, тобто такий стан, в якому ці частинки існують потенціально (дивись Ф. Акости, Кл. Кован, Б. Й. Грагам - „Основи сучасної фізики"). Наслідком „сотворіння" є рух. Кожне сотворіння існує в світі в динамічний спосіб, йому приписання мінливість, певного роду активність, завдяки якій сотворіння можуть „прагнути до Бога". Джон Меендорф пише: „Отже правдивою ціллю сотворіння не є контемпліяція божої істоти (яка недоступна), але спільнота в божественній енергії, трансфігурація і відкриття до божої діяльності в світі". Сотворіння, в натурі яких лежить мінливість, еволюціонізм, передбачені та цілеспрямовано дані їм Богом, не одержали в акті сотворіння остаточної форми (вона існує лише потенціально). Василій коментував так: „Хай земля родить - цей простий наказ, зразу стався великою дійсністю і творчим Logos в спосіб, який виходить поза кордони нашого розуміння, а який дав нескінченні роди рослин /.../. Цим способом природний лад, який започаткував перший наказ Бога, входить у період прямування за часом, ах досягне повну форму всесвіту". Православ'я завжди вважало, що такий еволюціонуючий, динамічний, послушний своєму ладові розвитку світ, можна і треба досліджувати; людський розум здатний на це, а навіть в нього свого роду місія від Бога, якої ціллю є участь в божественному Logos. Ще раз підкреслім, що православ'я задовго до Дарвіна відкрило еволюціонізм, з яким

Західна Церква помирилася щойно в часах отця Тесіларда де Хардена.

Найважливіше з усіх сотворінь – людина. Можна сказати, що все інше в цьому світі підпорядковане людині, Максим Поклонник вважає, що Бог сотворюючи людину обдарував її чотирма своїми власними прикметами: буттям, вірністю, добротою та мудрістю. Перші дві з цих прикмет людина набула без участі своєї волі, як нероздільний елемент свого „існування”, доброта й мудрість можуть бути прийняті або відкинені людиною, є це дар особливо цінний та винатковий, який підкреслює „вищість” людини проти інших сотворінь. Григорій з Нисси додає: „якщо нестачає любові, то деформації зазнають всі елементи образу людини”. Григорій та Максим вважають, що панування над світом Бог дав людині, яку сотворив на свій образ і подобу. Але людина хотіла, щоб світ запанував над нею і тому втратила свою свободу, тому, що людина не автономна істота і не може бути зовсім людиною, якщо відмовляється від божих дарів, хоча б таких як життя, що є не тільки даром, але також завданням, на виконання якого людина отримала вільну волю. „Бог сотворив людину, даючи їй свободу – сказав св. Григорій з Назянзу – щоб добро повністю могло належати до цього, хто її вибере”. Цю свободу православ'я розуміє не тільки як „вільний вибір”, але також як активність, яка створює свої власні права, замість їм підлягати. Свобода не створює вартостей, але відкриває їх, ставить перед обличчям людини. Свобода дозволяє відкрити „вартість” доброти (не добра), вартість мудрості (не мудрості), вартість життя і т. д. Пауль Евдокімов коментує це в такий спосіб: „Божа Мудрість існувала перед тим, як людина почала існувати, але кожна людина має в собі „провідний образ”, свою власну Софію, він сам живий проект Бога. Цю мудрість людина мусять сама в собі відтворити і в вільний спосіб зрозуміти сенс свого існування, збудувати свою власну долю. В світлі православної науки про свободу зовсім

по-іншому ніж на заході виглядає інтерпретація гріха (особливо первородного). Передусім можливість зроблення гріха є наслідком обдарування людини волею. Тільки вільний розум може згрішити і „допуститися” провини, яка його супроводить. Гріх, а цим самим й зло, присутні в світі тому, що присутня у ньому „вільна людина”. Більше, зло й гріх нерозв'язно пов'язані зі світом, тому, що в „вільної людини” атрибут безсмертя. Це не Бог затаврував світ злом, Бог тільки (аж) дав вільну волю людині, яка до цієї міри є вільна, що може „створювати” зло, елімінація якого, вільну волю справді обмежувала б. Можна, очевидно, додумуватися, що зло зі світу зникне, коли всі люди житимуть у причасті з Христом, це, однак, залежить від самих людей, тому що „Бог не може наказати, щоб його любити”. Православне розуміння волі виходить з думки, що різноманітність, вільний вибір і активність можливі тільки в різноманітному світі. Ще раз пригадаймо мотто: „В кожного право йти до неба дорогою, яку він сам собі обрав”. Можливо, тому православ'я „не тужить” за „загальною” церквою у розумінні заходу, монолітом із догмою про безпомилковість папи, який наглядає за „єдиною” правильною дорогою. Православ'я стоїть на боці автокефалії, єдність розуміє в Христі, а правильної дороги показати не може, тому, що це особиста справа кожного з віруючих, обдарованих від Бога волею. Ведучи екуменічний діалог варто про це пам'ятати. Вільний „особовий” розум може зробити особовий „гріх”. За Максимом Поклонником „гріх” завжди є особовим актом, ніколи актом природи. Віра в „гріх природи” для деяких православних богословів це майже ересь. Звідси можна зробити прямий висновок, що поступок Адама і Еви був виключно їх „власним” гріхом. Батьки не можуть грішити за нас, батьки не можуть обмежити нашої „волі”. Хоча ми й покоління після нас понесуть наслідки цього. Карою за бунт Адама проти Бога не є „свідомість” єдиного гріха, Бог не

затаврував би своїх дітей, аде одержувана від покоління смертність одиниці. Це кара страшна, бо безсмертна людина, від покоління закопує своє „одиничне життя”. Від прабатьків успадковуємо смертність і в цій смертності ми з ними солідарні. „Фальшивий вибір – говорить Максим Поклонник – приніс із собору пристрасть, зіпсуття та смертність – але не спадкову провину. Модна сказати, що людина хоч заражена смертністю (наслідок) народжується для божого суду „tabula rasa”. Якщо від Адама ми успадковуємо не провину (єдинородного гріха), а тільки її наслідок (смертність), нема потреби резигнувати з повної людськості Марії, матері Христа і догматично виходити з думки, що вона позбавлена єдинородного гріха. Єдинородний гріх до Марії не відноситься тому, що не відноситься також до інших людей. Західна церква, щоб „освятити” Божу Матір приймає в 1854 р. догму Непорочного Почаття. Православ'ю такий принцип ніколи не був потрібний, тому, що спадщиною Адама є смертність, а не провина. Варто додати, що Православна церква хрестить дітей не тому, щоб „відпустити” їм неіснуючі гріхи, тільки тому, щоб їм запропогувати нове, краще життя.

Останнім великим контроверсом в науці Східної і Західної Церков є підхід до питання „людської душі”. Від античних часів філософія привчила нас до дуалізму душі й тіла. Індивід, яким є людина, розділено на смертне, марне тіло та безсмертну величаву душу. Але цей поділ не був справедливим – душа стала тілові в'язнем. Такій концепції протиставилася ортодоксйна богословія. Максим Поклонник годорить напр. що „тіло й душа доповнюються і не можуть окремо існувати”. „Чисте” тіло й „чиста” душа нічого не означають, вони тільки умовні назви для окреслення деяких атрибутів людської природи. Джон Меєндорф писав: „(...)людина є правдивою людиною тому, що вона образ бога, а божественний фактор у людині це не

тільки його духовний аспект, але ціла людина, тіло й душа.”

Православ'я не заперечує збереження душі, але й цього не розуміє в платонівський спосіб: „збереження вільної від тіла душі”. Людина в своїй суті „ціла народжується зі смерті в моменті воскресіння”. Запитаймо – як це можливо, якщо „тіло заміниться в порох”? Сучасна наука стверджує, що наше тіло збудоване з різних родів абсолютно одинакових атомів. Протягом свого життя людина частину з цих елементів вимінює, заміщає їй притаманними. Це означає, що існує схема, план, які дозволяють прийняти атом з оточення і в відповідному місці вкомпонувати його в структуру нашого тіла. Подібно як будівничий, який ремонтує дім – він користується відповідними планами. Ніщо не заважає, щоб „божественний будівничий”, в якого розумі споконвічна, потенціальна людина, в кожний момент міг її заново „скласти”. Розділення душі й тіла противиться натурі і хоча „видимий”, „дійсний” атрибут людини (людський атрибут) „в порох заміниться”, то весь час ця індивідуальна людина, яка „актуально” померла, хде воскресіння, а „потенціально”, як безсмертна, існує в божому Logos. Чи буде вона наново конституїтована, привернена в цілій своїй постаті перед боже обличчя, виключно залежить від способу, в який вона прожила подароване їй існування. Григорій Паламаса пише: „Слово сталося тілом, щоб вшанувати тіло, навіть це смертне тіло; тому горді духи, не повинні ні себе вважати, ні бути вважаними гідними більшої честі від людини, ні тех деїфікуватися з приводу своєї безтілесності та мнимої не смертності”. Православ'я ніколи забагато „не заглядало” у післясмертне життя, далеке було від спекуляцій, які в ходен спосіб не даються звірити. Свою місію Православна Церква розуміє як хиттєву дорогу людини, як точку віднесення і опори в світі, який був їй дарований.

Священик, проф. Юрій Клінгер говорив: „Прийди, подивися, лишися” і в такому контексті треба розуміти науку Церкви. Жоден трактат не з'ясує її, тому не можна її відокремити від святині, літургії, віруючих – тому також – прийди і подивися, а про це чи лишишся вирішить те, до якої міри проникнув Тебе „дух православ'я”, тому що православним не можна бути – православним треба жити. Найбільш православний з православих письменників Фіодор Достоєвський сказав: „Якщо Бога нема – то і так стану на його бік” – тобто житиму так, начебо Бог був.

Маріюш Кавецький.

НЕОКАТЕХУМЕНАТ*

Від кількох років, у деяких католицьких парафіях існує нова душпастирська формація, нова дійсність – неокатехуменат.

Як діє і які цілі неокатехуменату?

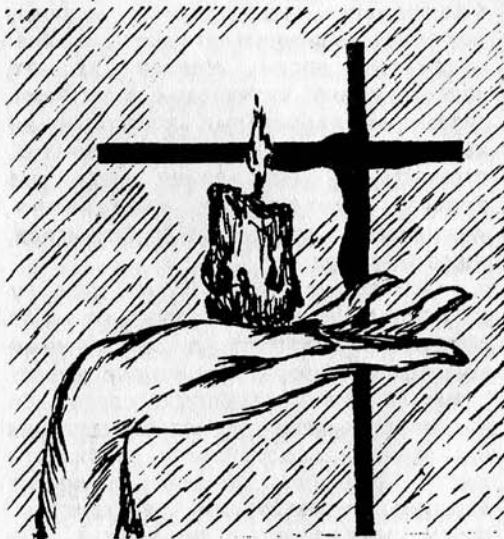
Відомо, що на сьогодні існує у Церкві велика проблема несумісності загальноприйнятих душпастирських методів і засобів з рівнем релігійної свідомості вірних, з їхніми можливостями перцепції. Внаслідок цього душпастирська праця не дає відповідних результатів, не приближає вірних до справжнього і повного життя і до осягнення спасіння. Людям бракує відповідного підготовлення до сприймання змісту Божого Слова, до глибокого збагнення змісту жестів Святої Літургії, до осмислення нашої християнської спільноти у Церкві.

Катехуменат був і є в Церкві ланкою, де формується віра. Це перехідний період, в якому ранні християни підготовлялись до Тайни Хрещення, щоб прийняти її зі свідомим, цілковитим відданням себе Богові і глибокою вірою у Розп'ятого і Воскреслого Ісуса Христа.

Сьогодні, з огляду на всякі недоліки у підготовці до глибокої, зрілої віри, яка була б для християнина самотнім

принципом і правом в його цілому житті, Церква пробує використовувати катехуменат, як інституцію, що о підготовляє і вводить у християнське буття.

Неокатехуменат має доповнити те, що людина, будучи немовлям, не могла одержати під час Хрещення, тобто недостачу ясно пережитого, особистого рішення відносно потреби навернення і з'єднання із Христом Спасителем. Ця формація стремить до відновлення у повній свідомості обітів Хрещення, які пов'язали б цю Тайну з життям, тобто охрестили разом з людиною і душою її серце, її ментальність, способи визначування вартостей, життєву поставу.

Головними рисами, які відрізняють формацію неокатехуменату від інших численних душпастирських форм є безперервність й поступовість (прогресивність).

Безперервністю не відрізняються ні місії, ні реколекції. Вони конкретно стремлять до навернення, яке відображується і завершується у сповіді. Але, на жаль, після їх закінчення щоденне життя в нічому не змінюється, а через це і їх значення не може бути довготривалим. Коли говорити про неокате-

хуменат, хвилина, в якій переживається навернення (на катехизах і літургії в часі керигмату**), або навіть саме тільки усвідомлення собі необхідності цього ж навернення, не є закінчена. Створюється постійне середовище Божого Слова і Літургії, в яких вірний безнастанно продовжує процес навернення.

Друга дуже важлива і характерна риса неокатехуменату – це поступовість, яка виявляється у тому що перш за все береться до уваги виявлений стан духа, щоб глибинно у чергових етапах реалізувати дорогу до навернення. Реколекції, місії чи інші форми душпастирської діяльності, базуються на основах які ми отримали при Хрещенні. Ці форми не вчать християнства, яке вело б до Хрещення, чи до відкриття людиною факту, що Хрещення в неї неусвідомлене і недоцінене вповні. Навпаки до них, неокатехуменат катехезами, скрутнями, ритами, celebraціями спертими на катехуменаті перших віків християнства, стремить до накерування людей на дорогу радикального навернення, уподібнення і припадіння до Спасителя, через Хрещення

Ця формація здійснюється у спільноті, яка засновується для голошення катехез з біблійними керигматами. Щойно тоді люди починають розуміти і бачити, як багато говорить Св. Письмо, відчують, що історія спасення відноситься і до їхнього особистого життя. Тому тех слухають з чимраз більшим зацікавленням і відкриттям. Люди завважують, що вони і їхнє існування поміщені у Божому Слові, а збагнення цього є основою до віднайдення себе взагалі у житті. Цей досвід відкриває дорогу до могутності Божого Слова, могутності, яка викликає нову екзистенцію, що в них прокидається.

Опісля люди щораз сильніше і глибше переживають літургічну відправу. Спільнота урочисто відправляє Літургію Слова, Літургію Покути та Літургію Евхаристії. Завдяки сприйняттю Божого Слова, збагненню змісту хестів, завдяки відповідно підготовленим катехезам,

людина поступово досвідчує таємницю спасіння.

* катехумен – (грец.) новонавернений, той, що приготується до Хрещення і до першої сповіді.

неокатехуменат – підготовка вже охрещених людей до глибокого і повного сприймання змісту Божого Слова та св. Літургії.

** керигмат – (грец.) проповідання, це слово яке церква голосить громаді вірних (проповідь) або навіть окремія особі (повчання, упізнання).

Юстина Терепенко

ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ХРИСТІЯНСЬКОГО БРАТСТВА СВ. ВОЛОДИМИРА.

Миряни Української Католицької Церкви в Польщі стоять перед важливою подією – появою зорганізованого й правно зареєстрованого мирянського руху. З уваги на це, що близько сорок років ми такої форми релігійно-суспільного життя були позбавлені, ця справа має додаткове значення. Її правильне вирішення покладено якраз на плечі членів-засновників Українського Християнського Братства св. Володимира.

Потреба зорганізованого мирянського руху появилася вже кілька років тому назад. Однак з уваги на брак якогось-небудь правного статусу нашої Церкви, а також розмови, які велися в цій справі, як і брак єрархічної структури УКЦ в Польщі примували з особливою обережністю братися за здійснення наміру заснувати мирянську організацію. І, хоч у деяких станицях існували парафіальні ради, проте це були лише певні форми парафіальної структури, які не претендували на перехід у зорганізований мирянський рух. Дійсність бо існування

УКЦ в Польщі, велика розкиненість вірних й самих станиць, проблема доїзду на богослуження з віддалених місцевостей, а також брак свідомої християнської інтелігенції зумовлював окреслені форми життя Церкви, спільноти її вірних. Довгий час, практично до початку 70-их років, вони служили перш за все наладнанню основних справ: веденню богослужень та забезпеченню навчання релігії дітей і молоді, нормальних душпастирських послуг. Виникало це з напівлегального існування самої Церкви, нестачі священників, монахів й монахинь, а також атмосфери страху серед мирян. Виселення й розсіяння вірних порвало нормальні, будовані століттями суспільні структури.

Поштовхом для зміни цієї ситуації стався грядущий ювілей 1000-ліття Хрещення Русі-України. 22-23 липня 1983 року в Стегні біля Гданська відбулися установчі збори Суспільно-церковної ради, яка в задумі тих організаторів мала б виконувати роль мирянської допомоги генеральним вікаріям та священникам у їх душпастирській праці та підготовці до світлого ювілею 1000-ліття Хрещення Русі-України. На цій зустрічі було присутніх бл. 15 осіб. Вибрано управу

Вибрано управу Ради. Її створення зустрівалося зі стриманим прийняттям церковної влади. Для роз'яснення цілей ради відбулися на осені 1983 року зустрічі з генеральними вікаріями. У грудні цього ж року появився перший номер „Листка мирян”, якого до 1988 року, коли то припинено його видання, з'явилося 8 номерів.

Управа Суспільно-Церковної ради звернулася з проханням до покійного Блаженнішого Патріярха Йосифа Сліпого з проханням благословити на успішну працю. Таке благословення Рада одержала. Блаженніший Йосиф радив також змінити назву на братство, тому, що це більше відповідає традиції нашої Церкви. На Загальних Зборах Рада перетворилася в 1984 році на Церковне Братство св. Володимира.

Братство поставило перед собою завдання допомоги священникам у веденні їх душпастирської праці, вести активну підготовку до ювілею 1000-ліття Хрещення Русі-України, вести видавничу, самаританську й освітню діяльність.

Члени Братства рішили не розширювати кількісно організації. Виникало це з наведених вище аргументів. Число членів коливалося постійно біля 8-10 осіб. Увесь час працювала 3-особова Управа: Олег Гнатюк, Володимир Мокрий та Мирослав Чех. З плином часу наладилися добрі відносини з Генеральними вікаріями та іншими священниками. Зокрема треба відмітити дуже прихильне ставлення та велику допомогу з боку отців митратів: Степана Дзюбини та Миколи Делька. Їх добрі поради, благословення багато разів ставали у пригоді Братству та його членам.

Благословив Братству наслідник покійного Патріярха Йосифа Блаженіший Мирослав Іван Любачівський.

Братство прийняло проект статуту, яким користувалося в діяльності й внутрішньому житті. В ньому зокрема мовиться, що „Церковне Братство св. Володимира (...) є добровільним з'єднанням мирян, що беруть на себе труд праці і боротьби за збереження і розвиток

українських релігійних і національних традицій, духовно-релігійну єдність української громадськості в Польщі та здійснення ідей Завіщання Блаженішого Патріярха Йосифа”.

У 1987 р. члени й прихильники Братства почали видавати у Любліні часопис „Свічадо”. До цієї пори з’явилось 6 номерів.

Напротязі майже шести років своєї діяльності Братство намагалось якнайповніше виконувати поставлені перед собою завдання.

Офіційна реєстрація Братства, збільшення кількості членів серйозно змінює функціонування Братства та форми його праці. Тому тех необхідно чітко визначити принципи, якими керуватимуться його члени, а які безпосередньо впливають з прийнятого статуту. Вони написані в подарку обговорення й так треба їх трактувати.

1. Братство у своїй праці керується навчанням Церкви про апостолят мирян та їх участь у житті Церкви.

2. Братство у своїй діяльності допомагає священникам у їх праці.

3. Братство не вирішує справ обряду, календаря, мови богослужень. Цим займається церковний провід. Братство може постулювати потребу вирішень у цьому питанні.

4. Братство декларує повну й всесторонню підтримку владиці Іванові Мартинякові у його діяльності.

5. Братство в ходному випадку не може трактуватися як „влада” в Церкві.

6. Рішення Братства про вищеподані справи обов’язують усіх членів, а незастосування рахується як прямий привід для виключення з його лав.

* * *

Братство по своїй структурі та способі набирання нових членів є корпоративною організацією. Членство обумовлюється порукою двох членів. У статуті передбачається центральну структуру та місцеву у формі гуртка Братства. З уваги на ймовірну невелику

чисельність його членів окремі гуртки не мають розбудованої структури. На місцях вони повинні перш за все інспірувати мирянську діяльність. У праці на парафіях членів Братства обов’язують статутні положення та прийняті принципи діяльності. З уваги на потребу розвитку мирянського руху серед нашої церковної громадськості постулюється творити в окремих станицях парафіяльні ради, які повинні служити форумом виявлення активності мирян та співпраці зі священником. Цю проблему потрібно негайно вирішити з владикою, щоб уникнути непорозумінь та неполадок.

Головним завданням Братства є випрацювання моделю українського християнина. У здійснюванні цього члени Братства повинні керуватися як сучасною наукою Церкви, досвідом мирянських рухів римокатоликів, православних, протестантів, а перш за все участю мирян у житті нашої Церкви в минулому та сьогодні (головним чином у діаспорі). З уваги на це, що саме традиції були в нас у Польщі перервані, треба незвичайно дбайливо й розважливо поставитися до справи розгортання мирянського руху. Тут потрібний є спокій, підвищена чутливість до справ, які породжують конфлікти. Саме звідси береться відносно закритий, корпоративний характер Братства. Примушує до цього також досвід розвитку нашого мирянського руху на Заході. Це, звичайно, не означає обмеженості Братства чи його „елітарності” у поганому розумінні цього слова. Йдеться більше про можливість перевірки окреслених форм праці, які оправдають себе в наших умовах.

Так окреслене головне завдання Братства зумовлює сфери його діяльності. Пропоновані діланки праці:

1. Організування мирянського життя по парафіях. Мається на увазі як організаційну працю, так й широко окреслену сферу апостоляту світських людей у Церкві.

2. Інспірування, ведення й підтримка різного роду душпастирств:

- сімейного

- академічного
- молодіжного
- марійних й молитовних об'єднань

3. Видавнича й інтелектуальна праця. Братство повинно стреміти до видання української преси базованої на християнському світогляді, видання книжок. У цьому плані Братство надалі активно включатиметься в організування наукових сесій та симпозіумів. Важливою справою є інституціональне забезпечення цих починів. Тому теж Братство підтримує ідею покликання українського наукового інституту в Польщі.

4. Дуже важливою сферою діяльності Братства є праця з молоддю. Розпочаті у першій половині 80-их років „Сарепти“, а також молодіжні релігійні табори повинні знайти своє продовження в сарептському русі, який обіймав би широкий діапазон починів ведених цілий рік. Досвід ведення „Сарепт“ треба розширити, користаючи із зразків польських та західних молодіжних рухів.

Для проведення цієї діяльності необхідно поділити працю в Братстві на окремі комісії. Вони то повинні стати основою діяльності Братства, де кожний його член зможе знайти відповідне місце для себе. Кількість цих комісій встановиться відповідно до актуальних потреб.

Мирослав Чех

У пам'ять жертвам сталінського терору, або геноцид зготований українському народові

„Це не тема - це біль“ - сказав Б. Олійник з приводу трагічної чорнобильської катастрофи.

До того часу безліч горя довелося пережити українському народові у періодах сталінського геноциду та брежнєвського лінгвоциду. До болю людина не

хоче повертати, не хоче згадувати про нього, але біль надто часто у різних видах як бумеранг повертає до нашої долі, тому то, оці трагічні образи треба заховати хоч би для історичної пам'яті прийдешніх поколінь.

Першими жертвами ланцюга страждань були воїни української армії, які гинули в роках 1917-22 на багатьох фронтах в обороні Батьківщини. Серед них молодь, студенти й учні київських середніх шкіл засвідчили свою готовість патріотичного обов'язку у бою під Крутами 29 січня 1918р. Привернімо хоч сьогодні пам'ять про них на Аскольдовій Могилі, чи на Замковій горі, де було поховано юнацький цвіт.

У запліні тзв: „Зимового походу“ знищено 3/4 армії Української Народної Республіки. Не залишились до наших днів цвинтарі з безліччю могил при таборах інтернованого вояцтва УНР в Пикулічах б/Перемишля, Олександрові Куявському, Калішу Влпк., Щипйорнім б/Каліша, Тухолі, Варшаві та інших.

На дальше лихо в Україні не треба було довго ждати.

Щоб зламати дух в українському народі вже у 1921-22 роках заплановано перший штучний голод, як інструмент злочинного терору. Мало знаємо про його наслідки, надто мало залишилось документів. Майже непомітним пролунав голос молодого на той час поета Павла Тичини /Вірш „Голод“ надрукований у 1924 році в Харкові у збірці „Вітер з України“/. Згадували й доносили до публічного відома про голод деякі часописи Західної України, як „Календар Просвіти“ за роки 1922 і 1923. у 70-х роках тема ця повернула до творчості молодих генерацій, бо ось представник зовсім молодого покоління українських художників Юрій Логвин в гравюрній картині зображував „Голод-21“. /У ній худа шкапа з'їдає стріху зі старої хатини/.

Український народ прагнув жити своїм життям. Дальші 20-ті роки принесли спонтанний розвиток української літератури. Злочинці видумали ще інший нелюдський, протизаконний метод.

У висліді масових арештів, розстрілів, зсылку в Сибір, знищено всю інтелігенцію в Україні. Цей період записався в українській літературі як „розстріляне відродження”. У травні 1933 році Микола Хвильовий – талановитий письменник, протестуючи проти насильства, попевнив самогубств. В слід за ним застрілив себе Микола Скрипник – тодішній міністр освіти УССР

У 1934 році в Ростові медичними засобами усмертнено проф. Михайла Грушевського, корифея української історії, колишнього голову уряду УНР.

Врешті прийшли найбільш трагічні роки 1932–33. Українському народові зготовано другий штучний голод, хниво якого забрало мільйони жертв. Це був замірений і послідовно реалізований геноцид на субстанції українського народу. Світ заклято мовчав. Мовчала світова преса, мовчали держави Західної Європи і Америки. Щоб представити світові правду про голод, молодий люнак Микола Лемик у розпачі стріляє у Львові до працівника радянського консульату Олександра Маїлова. Цей атентат був протестом перед світом проти змови мовчання.

Минуло 50 років, коли то у наш час нагадали самі ж такі українці світові про марево зготоване сталіном українському народові. Несміливо заговорила й чужинецька преса.

Потрашаючи документом пережитого є спогади Василія Гроссмана. /Василій Гроссман: „Вшистка плине”, В-во: „Кронг”, В-ва, 1984 р./ Автор зображує одну з другою картини Голодної смерті, психологічні заховання вмираючих, трагізм людського життя людини призначеної на голодну смерть.

С. Латишев у статті нт: „Как это случилось”/, „Аргументи и факты”, ч. 32, 6-12 августа 1988 г./, а в слід за ним редакційна стаття нт: „Глуд на Україне”/, „Лад”, ч. 45/214/, з 06. 11. 1988 р./, подає свідчення 20-літнього тоді студента наочного свідка трагічної картини смерті, якої свідомо не хочу

наводити, бо це находиться вже поза межами людяності і людського болю.

Одна із найбільших шведських газет „Дагенс Нігетер” з 29 лютого 1988 року помістила статтю Гунера Адлер-Карльсона про голод 1932–33 років в Україні, у якій згадано, що у ході трьох процесів: „розкуркулення”, колективізації”, і „ліквідації українського націоналізму” довели до смерті майже 15 мільйонів українців. Це є більше ніж тодішні дві Швеції, яка мала тоді 6,2 млн. населення. Опісля прийшов Гітлер і вимордував в Україні ще одну Швецію. Україна лежала тоді зруйнована, її церкви знищені, інтелігенція розстріляна, або на вимертті у каторзі, селяни, основна маса нації – убиті... /За „Українське слово” ч. 2420, з 8 травня 1988 р., і „Шлях Перемоги”, ч. 26/1785/, з 26 червня 1988 р.

Цей злочинний геноцид переведено за мовчазною згодою тодішнього тзв: культурного світу, щоб зламати опір повеноленого українського народу, а водночас підірвати саму базу біологічного існування України. /„Свобода”, травень 1983 р./

І.М.Хмільковський /„Огоньок”, ч.12, 1968 р./ згадує, що до тзв. „хлібозаготівлі” здичавілі чиновники місцевого або районного апарату влади змушували вчителів і дітей шкільного віку, на очах яких вмирали їх ровесники голодною смертю. Історія жодного народу не знає подібних випадків.

С.Трошкова у районній газеті „Комунар” з 21 жовтня 1989 року згадує, що до сьогодні зберігаються поховалкі номери тієї газети із 1932 року де вихвалляється комсомольські продзагони, які вимітали із бідняцьких хатин останню жменю зерна...

Голод можна було уникнути – згадує проф.Венямін Сікора у статті „А за наслідками – геноцид”. /„Україна, ч.21, травень 1989 р., с.18–13/, але Сталін і його кліка вважали це дискредитацією своєї влади перед світом. А світ мовчав, тому звироднілий лідер міг збудувати свою звироднілу систему і спокіно

реалізувати свої жорстокі плани. Він не скривався і офіційно заявляв, що в роках 1930-33 зліквідував 10 млн. „багатих селян“./За Абдурахман Авторхенов: „Загадка смерті Сталіна“, 1984 р./ Жорстокий терор шалів даліше в забріханій системі, а машина смерті крутилася і молола даліші міліони жертв в Україні.

Невже Західній світ нічого не знав?

У 1936 році заслано у Сибір еп. Василя Липківського - голову Української Православної Автокефальної Церкви, а українську православну церкву безпощадно знищено.

Митрополит Андрей Шептицький двічі депортований на Схід - 1914 і 1940 р. Греко-католицька Церква була жорстоко переслідувана, а врешті ліквідована /1946 р./.

У Биківні б/Кієва за роки 1939-41 розстріляно сотні тисяч невинних людей. Сьогодні народ домагається, щоб „злочинців НКВД дати на телебачення“, щоб „складати списки катів і донощиків“, щоб створити кінофільм о Биківні“ і т.д.

22 червня 1941 року знищено тисячі вязнів Бригідок у Львові, а також в Іванофранківську /останньо відкрито збірні могили тих жертв/, Золочеві і інших містах Західної України. У Винниці розстріляно 610.000 невинно увязнених людей, а у Бабиному Ярі б/Кієва 680.000, за роки 1939-41, в тому українців і жидів.

Зараз же після II світової війни в роках 1944-47 створено втретє штучний голод в Західній Україні, щоб зламати дух українського народу до визвольних змагань.

9 березня 1946 року у Львові і в цілій Західній Україні арештовано, депортовано і знищено усіх владик /11 осіб/ Української Католицької Церкви і більшість її священників, монахів, монахинь, ліквідуючи Українську Католицьку Церкву псевдосбором. У відповідь дій Української Повстаньчої Армії в стосунку до населення Західної України, а головно Підкарпаття, застоствано жорстокі зсилки, депортації і вбивства.

/Петро Арсенич: „Жертви сталінізму“, „НС“, ч.39/1680/, з 24вересня 1989 року/. Тоді то сибірські лагері заповнилися нашими хлопцями, а скільки їх заморожено і закатовано, ніхто не знає.

Американський журналіст Едгар Снов у 1945 році поставив цифру українських втрат в часі II св. війни не менше 10 млн. людей. За його словами „то була війна українська і українці дорого заплатили за перемогу большевиків та аліантів“./„Америка“, ч.65, за 23 квітня 1985 р./Директор Інституту Історії УАН, академік Юрій Кондуфор у вересні 1984 року перший раз подав офіційно докладну статистику втрат українського населення в часі II св. війни за роки 1941-44 - 7.509.045 вбитими і вивезеними на каторжні праці в Німеччині. /відповідно: 3.898.457 і 2.244.000 осіб/. Додавши до цього тих, які згинули у змаганнях з нацизмом в рядах: американської, канадійської, французької армія, в II Корпусі ген. Андерса, у Чехословацькій бригаді, а також в українському підпіллі УПА, матимемо повний образ українських втрат, тоді, коли військові втрати цілого Заходу разом з Німеччиною, яка розплутала війну, виносять лише 4.441.281 ос.,

а втрати цивільного населення - 1.226.000 ос., отже разом 5.557.281 ос. (за Енциклопедією Американа, 1970, т.29, 530 і Енциклопедія Британіка, 1983, т.19, с.1.013).

Насильства посилено за часів брежневської епохи 60-70-их років. У 1964 р. тихо вбито поета, який не хотів мовчати - Василя Симоненка. В коротці у таємних обставинах згинула художниця Алла Горська, такими ж методами вбито молодого композитора Володимира Івасюка (1979 р.).

Жертвами брежневських лагерів стали Олекса Тихий, Юрій Литвин, Василь Стус і тисячі інших. Врешті атомна катастрофа в Чорнобилі. „Чорнобиль вдарив в генетичний код народу„ - сказав Ів. Драч. Втрат Чорнобилю вже неможливо почислити.

Від часу голоду-32/33 минуло півстоліття, коли в Торонто (Канада) показано прем'єру фільму пз: „Жива розпачі” роботи Славка Новицького та Юрія Лугового про голодомор 7-ми млн. українського населення, спрямованого до англосовієтського глядача, спертий на архівних документах, а також на свідченнях бувших чужинецьких дипломатів і людей, які пережили голод. Заговорили самі українці про себе, доказуючи світові правду про жертви, які поніс український народ у висліді сталінського терору. До появи фільму „Жива розпачі” і після нього, появилася чимала література про голод, одначе не мала вона вирішального значення.

Ось деякі з літературних позицій про голод-32/33: Сидір Запорожець: „Кожний повинен знати” (Нью-Йорк, 1952), Олекса Гай-Головко: „Смертельною дорогою” (Канада, 1979) і „Ім дзвони не дзвонили” - англійською мовою (Вінніпег, 1988), Юрій Клен: „Прокляті роки”, Дмитро Чуб: „Відлуння великого голоду в спогадах очелидців і в українській літературі” (Торонто, 1984), Яр Славутич: „Голод” - з поеми „Моя доба” (Канада), Анатоль Галан: „Голод” - з поеми „Хам”, Василь Барка: „Жовтий князь” - французкою мовою, Улас Самчук: „Марія” - повість-

хроніка, Василь Чапенко: „Чий злочин” - драма, Поль Половецький: „Гієна огнена”, (Торонто, 1986), у якій зображено злочинний портрет „помічника” Сталіна, журналіста „Нью Йорк Таймса” Вольтера Дюранта через руки якого переходила уся дипломатична пошта і який заперечував, що немо жодного голоду в Україні, а все це просто антирадянська пропаганда.

Незвичайною подією сталася поява книжки англійською мовою Роберта Конквеста: „Жива смутку”, (Вид. Канадійський Інститут Українських Студій, 1986 р., 412 сторін). Книжка Конквеста є тестаментом тих, які померли з голоду. Отримала вона багато прихильних рецензій, а її англосовієтська розяснила чимало незрозумілих чужинцям назв, понять; тощо.

Молодий український композитор Любомир Мельник записав „Концерт-Реквієм 7-ми мільонам” і видав платівку (1984) з обширним інформаційним текстом англійською мовою і ілюстраціями на 4-ох сторінках окладинки про голод-32/33 в Україні.

Цей короткий перелік зусиль української діаспори є доказом цього, що розсіяні по цілому світі українці, де їх кинула лукава доля, не забули свого коріння, своєї духовної єдності з народом і виповнили своє післанництво, щоб донести світові правду про злочинні дії Сталіна і його системи. „За те, що зарубіжні дослідники зібрили, впорядкували й зберегли для нас нашу бодай гірку історію - заявляє проф. Венямін Сікора (в „Україна”, ч.21, 1989) - треба їм щиро подякувати. Нині вже не можна писати свої праці, скажімо без ознайомлення з монграфічними виданнями США і Канади”.

Після 4-ох років підготовчих праць, заходами Світового Конгресу Вільних Українців у 1988 році покликано Міжнародною Комісією-Трибуналом для розслідування голоду в Україні. В склад Міжнародної Комісії-Трибуналу покликано відомих у світі юристів, професорів права, які займають високі пости в національних і інтернаціональних правничих і

дипломатичних установах. Завданням Комісії було провести на форумі світової опінії розслідування голодомору в Україні, оформити свідчення і документальні матеріали, та зготовити обвинувальний акт. У травні (23-28) 1988 року Комісія перевела розслідувальні сесії у Брюкселі (Бельгія), слухаючи свідчень, та читаючи документи. В днях 31.10. - 04.11.1988 р. Комісія відбула заключну сесію в Нью Йорку.

У той час заговорили про Голод 32-33 і в Україні. Забрали голос письменники. Зтрибуни конференції КП ССРС в Москві Б. Олійник домагався, щоб „опублікувати нарешті „Білу книгу” про ті чорні часи, де викрити не тільки Сталіна, але й визначити міру вини кожного з тих, хто його оточував, назвати поименно не тільки жертви, а й тих, хто замислював і виконував акти беззаконня” („Літературна Україна”, ч.27, з 7 липня 1988 року). „Сумління кличе нас до створення Білої книги Голоду-33 р. куди мають бути вписані мільйони” - Ів. Драч (там же).

Працю над створенням книги-меморіалу „Голод-33” довірено письменнику Володимирові Маняку і журналісту Лідії Коваленко. Після закінчення праць над книгою її автор заявив, що „народові повертається історія, і історії правда”. На підставі свідчення тисячу очевидців, аналізу документальних матеріалів з „розсекречених архівів” стверджено, що: „в 1933 році була старанно сплановано і заздалегіть добре розроблена акція що до умиротворення українського народу, що увійшла в історію під назвою „Голод”. Головний стратег, розробник операції - Сталін, виконавці - представники партіано - радянського апарату на місцях”. /„Літ. У-на”, ч. 28, з 13 липня 1989 року/.

Почули ми й нещодавно голос про голод в Україні у 30-ті роки італійського вченого на Міжнародному Конгресі Україністів в Неаполі. /„Літ. У-на”, ч. 29, з 20 липня 1989 року/.

Здавалось би все зроблено, або зроблено багато, не взявши до уваги факту, яке спустошення у психіці нашого

молодшого покоління dokonala сталінсько - брєжнєвська система. Вистарчить згадати роману Е. Гуцало /„Літ. У-на”, ч. 45, з 10 листопада 1988р./ з шкільною молоддю нт.: теперішнього покоління в одній із київських шкіл. Згадуючи трагічну епоху і голод в Україні, на залі почувся веселий юнацький сміх на згадку людодіства. „Адже до якого здичавіння повинна була дійти вразлива душа дитини, щоб весело сміятися, коли не вистачить моря народних сліз, у яких могло б потонути коли-небудь таке горе!”/Е.Г./

Презентований матеріал є лише ниточкою безлічі горя і страждань, які довелося українському народові пережити за останні три покоління, тому треба згадувати й привертати пам'ять, щоб „народові повернути історію, а історії правду”.

Михайло Козак

ЗМІСТ

1. Митрополитові Андрееві Шептицькому	1
- Ірина Калинець	
2. Куди йдемо?	2
- Ієромонах Марко Скірка	
3. Розважання над Ісусовою молитвою	4
- Іван Чировський	
4. Мова літургії	8
- Валентин Матіяш	
5. Культурне середовище України XVIII сторіччя	9
- Ієромонах Марко Скірка	
6. Жити православ'ям	13
- Маріюш Кавецький	
7. Неокатехуменат	19
- Юстина Терефенко	
8. Організаційне функціонування Українського Християнського Братства Св. Володимира	20
- Мирослав Чех	
9. У пам'ять жертвам сталінського терору, або геноцид зготований українському народові	23
- Михайло Козак	

Друкується на правах рукопису.
Видає молодь Української Ка-
толицької Церкви у Любліні.

Адреса для кореспонденції:
Bogdan Trojanowski ul. Świerczew-
skiego 14m14 11-200 Bartoszyce